

**Татар гомуми белем бирү оешмаларында укучы балалар өчен
татар теленнән республика олимпиадасының
муниципаль туры сораулары
2017-2018 уку елы. 10 нчы сыйныф**

Үткәрү вакыты - 180 минут
максималь балл - 76

I. Тестлардан берәр дөрес җавапны билгеләгез.

1. Жөмлэдәге ирен ассимиляциясе чагылыш тапкан сүзләр дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Роксана – бик сөйкемле, көнбагыш чәчәге кебек сап-сары бөдрә чәчле, томырылып торган зәңгәр күзле кыз. (Р.Хафизова)

- а) көнбагыш;
- ә) сөйкемле, томырылып;
- б) Роксана, сөйкемле, көнбагыш, бөдрә, томырылып, торган;
- в) Роксана.

2. Жөмлэдәге тел арты (кече тел) ассимиляциясе чагылыш тапкан сүзләр дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Гарәп язуы борынгы болгар дәүләтенә зур халыкара майданга чыгу мөмкинлеген җиңеләйткән, үсешендә бик мөһим этәргеч булган. (Р.Кадыров)

- а) гарәп;
- ә) гарәп, борынгы, майданга;
- б) борынгы, майданга;
- в) җиңеләйткән.

3. Шигырьдәге сүз басымы соңгы ижеккә төшкән сүзләр дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

*Кил, өйрән, и туган, бер башка телне,
Бүтән телләр белү – яхшы һөнәрдер,
Катыштырма вәләкин телгә телне.* (Дәрдемәнд)

- а) кил, бер, туган, башка, телне, бүтән, телләр, белү, яхшы, телгә, телне;
- ә) туган, башка, телне, бүтән, телләр, белү, яхшы, телгә, телне;
- б) өйрән, һөнәрдер, катыштырма, вәләкин;
- в) туган, башка, телне, бүтән, телләр, белү, яхшы, катыштырма, телгә,

телне.

4. Архаизм булган **талиб** сүзенен хәзерге көндә кулланыла торган варианты дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

- а) табиб;
- ә) укытучы;
- б) сәяхәтче;
- в) студент.

5. Жөмлөдөгө ясалма сүзлөр дөрес күрсөтөлгөн рэтне билгеләгез. (2 балл)

Кышның салкын сулышын кош-кортлар, жәнлекләр бик тиз сизделәр, аларның тавышы бик сирәк ишетелә: күбесе язга кадәр йокыга талган.
(Вакытлы матбугаттан)

- а) кош-кортлар;
- ә) сулышын, кош-кортлар;
- б) сулышын, кош-кортлар, жәнлекләр;
- в) сулышын, кош-кортлар, күбесе.

6. Жөмлөдөгө калын хәрәфләр белән бирелгән сүзгә морфологик анализ дөрес ясалган рэтне билгеләгез. (2 балл)

Усак яфраклары, үзара **серләшкәндәй**, әкрен генә жылфердәшәләр.
(Л.Ихсанова)

- а) саф рәвеш, ясалма, төп дәрәжәдә, *жылфердәшәләр* фигыленә ияргән;
- ә) үткән заман хикәя фигыль, ясалма, зат-сан белән төрләнмәгән, барлыкта, *жылфердәшәләр* фигыленә ияргән;
- б) үткән заман сыйфат фигыль, ясалма, барлыкта;
- в) охшату-чагыштыру рәвешә, ясалма, төп дәрәжәдә, *жылфердәшәләр* фигыленә ияргән.

7. Жөмлөдөгө калын хәрәфләр белән бирелгән сүзләрнең кайсы сүз төркеменә караганлыгы дөрес күрсөтөлгән рэтне билгеләгез. (2 балл)

*Менә ни өчен дөнья бердән яктырып **та**, чистарып **та** киткән икән!*
(Ә.Еники)

- а) урын-вакыт килешә кушымчасы;
- ә) жыючы теркәгеч;
- б) көчәйтү кисәкчәсе;
- в) бәйлек.

8. Жөмлөдөгө хәбәрләр дөрес күрсөтөлгән рэтне билгеләгез. (2 балл)

Урамнар пычрак, чокыр-чакырларда су, өйләр, коймалар гел юеш.
(Ә.Еники)

- а) пычрак, юеш;
- ә) пычрак, су, юеш;
- б) пычрак, чокыр-чакырларда, юеш;
- в) юеш.

9. Жөмлөгә дөрес билгеләмә бирелгән рэтне билгеләгез. (2 балл)

Жәй көннәрендә аңа нинди генә кошлар кунмады да ничек кенә сайрамады! (Н.Дәүли)

- а) раслау, тойгылы хикәя, жәенке, ике составлы, тулы;
- ә) инкяр, тойгылы хикәя, жәенке, ике составлы, тулы;
- б) инкяр, хикәя, жәенке, ике составлы, тулы;
- в) раслау, боезык, жәенке, ике составлы, тулы.

10. Бер составлы фигыль жөмлөне билгеләгез. (2 балл)
- а) Тәвәккәллек белән батырлык бер чишмәдән чыгар. (Мәкаль)
 - ә) Акыллы кеше өйрәнер, ахмак өйрәтер. (Мәкаль)
 - б) Игелек эшен озакка сузарга ярамый. (Мәкаль)
 - в) Наилнең укулары ничек бара? (Ф.Хәсни)
11. Иярчен жөмлөнөң төре дәрәс күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)
- Иртәңне ничек башласаң, көнөң шулай узар.* (Мәкаль)
- а) аналитик иярчен рәвеш жөмлә;
 - ә) синтетик иярчен рәвеш жөмлә;
 - б) аналитик иярчен вакыт жөмлә;
 - в) синтетик иярчен шарт жөмлә.
12. Кушма жөмлөнөң төре дәрәс күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)
- Ул баскан эзләргә кар күмгән, ул йөргән урамнар тарайган сыман иде.*
(Н.Гыйматдинова)
- а) тиндәш иярүле күп иярченле катлаулы кушма жөмлә;
 - ә) берничә төр иярүле күп иярченле катлаулы кушма жөмлә;
 - б) күп тезмәле катлаулы кушма жөмлә;
 - в) катнаш кушма жөмлә.

II. Башыгызны эшләтегез.

Төрле илдә этләр ничек өрә икән? (8 балл)

Татарларда – “...-...”

Урысларда – “...-...”

Алманнарда – “...-...”

Инглизләрдә – “...-...”

Французларда – “...-...”

Итальяннарда – “...-...”

Төрөкләрдә – “...-...”

Японнарда – “...-...”

III. Теоретик бирем.

Киләчәк заман хикәя фигыль турында белгәннәрегезне языгыз.

Киләчәк заман хикәя фигыльләренң дәрәс язылышына караган кагыйдәләргә языгыз. Фикерләрегезне мисаллар ярдәмендә аңлатыгыз. (10 балл)

IV. Гамәли-ижади бирем.

Алтын кирәкми, акыл кирәк: акыл булса, алтын табыла. (Мәкаль)

1. *Акыл* сүзенә фонетик анализ ясагыз. (4 балл)
2. *Акыл* тамырыннан яңа сүzlәр ясагыз. Аларның кайсы сүз төркеменә караганлыктарын күрсәтегез. (6 балл)
3. *Кирәк, булса, табыла* сүzlәренә морфологик анализ ясагыз. (6 балл)
4. Жөмлөнөң баш кисәкләрен һәм компонент чикләрен билгеләгез, схемасын сызыгыз, жөмлөгә билгеләмә бирегез. (8 балл)
5. Әлеге тема белән бәйләп фикерләрегезне 12-15 жөмлөдән торган бәйләнешле текст итеп языгыз. (10 балл)